

Дата 02.10.2023

Основи правознавства

Група Б-1

Урок 15

Тема: Кримінальна відповідальність та її підстави. Види покарань

Матеріали до уроку

Кримінальна відповідальність - вид юридичної відповідальності, основний зміст якої - покладання на винувату особу примусового обов'язку зазнати у встановленому законом порядку державного осуду, понести передбачене кримінальним законом покарання у разі його призначення.

У разі вчинення особою кримінального правопорушення, вона зазнає державного осуду та обмежень особистого чи майнового змісту, які покладають на неї уповноважені органи держави. Це є кримінальна відповідальність. Ви вже знаєте, що вона можлива тільки за ті діяння (дію або бездіяльність), які кримінальний закон визнає як кримінальний проступок чи злочин.

Кримінальна відповідальність настає тоді, коли наявний склад вчиненого кримінального правопорушення. **Це називають фактичною підставою кримінальної відповідальності.**

Утім, для притягнення особи до кримінальної відповідальності необхідна й процесуальна підстава - вирок, який виносить суд від імені держави.

Під час розслідування кримінальної справи, окрім складу кримінального правопорушення та індивідуальності особи, з'ясовують також обставини, за яких вчинено кримінально каране діяння.

У ККУ вказано обставини (ви вже про них знаєте), що виключають кримінальну протиправність діяння. Кодекс передбачає й підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, як, наприклад, у зв'язку з дійовим каяттям чи примиренням із потерпілим, у зв'язку із зміною обстановки чи переданням на поруки. Звільняє від кримінальної відповідальності особу виключно суд.

Покарання

За вчинене особою кримінальне правопорушення, як правило, настає кримінальна відповідальність у формі покарання.

Із Кримінального кодексу України

Стаття 50. Поняття покарання та його мета

1. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

3. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність

Покарання має індивідуальний зміст - його застосовують лише до конкретної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Метою покарання є кара - своєрідна відплата особи за вчинене. Покарання спрямоване й на виправлення засудженої особи - такі зміни її психічного стану, за якого вона не вчинить кримінально каранних діянь. Воно має також на меті запобігати вчиненню засудженою особою та іншими особами кримінальних проступків і злочинів у подальшому.

Особа, яка вчинила кримінальний проступок або нетяжкий злочин (крім корупційних кримінальних правопорушень, порушень правил безпеки дорожнього руху), може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо на час розгляду справи в суді буде визнано, що вона має бездоганну поведінку, сумлінно ставиться до праці і її не можна вважати суспільно небезпечною.

Визнану винуватою особу суд може звільнити від відбування покарання (за окремі кримінальні правопорушення), поклавши на неї певні обов'язки на іспитовий строк (1-3 роки).

ККУ містить обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Види покарань

КУ передбачає 12 видів покарань. Вони можуть бути **основними** (приміром, громадські роботи чи позбавлення волі), **додатковими** (скажімо, конфіскація майна) і такими, що застосовують і як основні, і як додаткові (наприклад, штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю).

Стаття 51. Види покарань

До осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом можуть бути застосовані такі види покарань:

- 1) штраф;
- 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 4) громадські роботи;
- 5) виправні роботи;
- 6) службові обмеження для військовослужбовців;
- 7) конфіскація майна;
- 8) арешт;
- 9) обмеження волі;
- 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
- 11) позбавлення волі на певний строк;

12) довічне позбавлення волі.

ВИДИ ПОКАРАНЬ

№ з/п	Вид	Стаття ККУ	Зміст	Міра
1.	Штраф	53	грошове стягнення	30-50 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
2.	Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу	54	засуджену за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особу, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, можуть позбавити цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу	
3.	Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	55	засуджена особа не може обіймати певні посади (наприклад, в органах державної влади) або займатися певним видом діяльності (наприклад, лікарською)	як основне покарання: 2-5 років; як додаткове: 1-3 роки
4.	Громадські роботи	56	виконання засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування	60-240 годин, не більш ніж 4 години на день
5.	Виправні роботи	57	засуджений відбуває його за місцем роботи	від 6 місяців до 2 років із відрахуванням у дохід держави від 10 % до 20 % заробітку
6.	Службові обмеження для військовослужбовців	58	засудженого не можуть підвищувати в посаді або у військовому званні; строк покарання йому не враховуватимуть у вилученні років (для надання чергового військового звання)	від 6 місяців до 2 років із відрахуванням у дохід держави від 10 % до 20 % заробітку
7.	Конфіскація майна	59	примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, яке належить засудженому	усе майно чи його частина
8.	Арешт	60	тримання засудженого в умовах ізоляції	від 1 до 6 місяців
9.	Обмеження волі	61	тримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в	від 1 до 5 років

			умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням до праці	
10.	Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців	62	тримання військовослужбовців строкової служби в дисциплінарному батальйоні	від 6 місяців до 2 років
11.	Позбавлення волі	63	ізоляція засудженого та поміщення його на певний строк у кримінально-виконавчу установу закритого типу	1-15 років
12.	Довічне позбавлення волі	64	встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів, застосовується лише у випадках, спеціально передбачених ККУ, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк	

Питання для самоперевірки:

- 1. Що таке кримінальна відповідальність? Якою є її мета?
- 2. Що таке покарання? Які його цілі?
- 3. Які є види покарань, передбачені ККУ? Поясніть суть двох-трьох із них.

Урок 16

Тема: Види покарань за злочини у сфері будівництва

Матеріали до уроку

Дослідження загальних питань криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва свідчать про те, що до змісту криміналістичної характеристики цього виду злочинів доцільно включити такі дані:

- 1) спосіб учинення крадіжки (розкрадання) матеріальних цінностей та грошових коштів;
- 2) дані про основні обставини вчинення злочину (обстановка, місце, час);
- 3) відомості про особу злочинця;
- 4) відомості про предмет злочинного посягання.

Результати вивчення слідчої та судової практики підтверджують існування багатьох способів крадіжок та розкрадань грошових коштів і матеріальних цінностей у сфері будівництва.

Найпоширенішими способами вчинення даної категорії злочинів є **різні види розкрадань**, які зазвичай вчиняють службові особи. Вони

полягають в умисному, протиправному оберненні особою певним способом державного, комунального чи приватного майна на свою користь, або на користь іншої особи.

Водночас вивчення судової практики показало, що найбільш розповсюдженими є крадіжки будівельних матеріалів, інструменту, техніки, особистих речей осіб, що перебувають на об'єкті будівництва тощо.

Найбільш поширені види розкрадань у сфері будівництва:

1) привласнення коштів, виділених на будівництво або закупівлю будівельних матеріалів, шляхом зловживання службовим становищем;

2) розтрата коштів, виділених на будівництво, шляхом зловживання службовим становищем;

3) заволодіння коштами, виділеними на будівництво, шляхом зловживання службовим становищем службовою особою.

Ці злочини вчиняють різні категорії осіб, які доцільно умовно поділити на категорії за певними критеріями.

1) за відношенням до об'єкта будівництва:

–**внутрішні суб'єкти** – працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції;

–**зовнішні суб'єкти** – особи, які причетні до процесу будівництва на підставі угод;

2) за відношенням до процесу будівництва:

–суб'єкти, які причетні до процесів будівництва, – особи, які безпосередньо працюють на об'єкті будівництва;

–суб'єкти, які не причетні до процесів будівництва.

Так, до суб'єктів, які вчиняють злочини у сфері будівництва, але жодним чином не причетні до неї, належать ті, які вчиняють крадіжки будівельних матеріалів, інструментів та іншого майна, що зберігається на об'єкті будівництва. Зазначені особи здебільшого вчиняють крадіжки вибірково, періодично та в різних місцях, користуючись вільним доступом до майна як приватних осіб, так і установ, організацій тощо;

3) за кримінально-правовим статусом суб'єктів злочину:

–загальні суб'єкти злочину;

–спеціальні суб'єкти злочину – насамперед службові особи;

4) залежно від моменту виникнення умислу:

–особи, умисел на вчинення злочину у яких виник раптово;

–особи, які вчиняють заздалегідь обмірковані злочини (злісні злочинці);

5) за кількісно-якісним складом:

–особи, які вчиняють злочин одноособово;

–особи, які вчиняють злочин у співучасті: групою осіб; групою осіб за попередньою змовою; організованою групою або злочинною організацією;

б) за формою працевлаштування:

–офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового

законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини;

–особи, які працюють без укладання будь-яких договорів, порушуючи трудове законодавство.

Однак у даному випадку потрібно звернути увагу на те, що трудові відносини у більшості випадків не оформлюються належним чином, а відтак, розслідування цих злочинів надзвичайно ускладнюється, адже важко зафіксувати документально факт перебування особи на об'єкті будівництва, її участь в окремих процесах. Це може стосуватися всіх видів робіт як чорнових, так і більш складних технічно й інтелектуально;

7) за мотивом учинення злочину:

–корисливий мотив – характерний для більшості злочинів у сфері будівництва;

–корисливо-насильницький мотив – трапляється рідше, але також присутній серед злочинів у сфері будівництва;

–інші мотиви.

Домашнє завдання:

- 1. Опрацювати матеріали уроків 15 та 16, зробити конспект.**
- 2. Користуючись ККУ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> знайти інформацію про обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання, обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння**